

UDC 327.2 +339.9

JEL classification: B21, B22, E20, F02, F29

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.198>

Олександр СОХАЦЬКИЙ,

доктор філософії, докторант,

кафедра міжнародних економічних відносин,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна.

Електронна адреса: o.sokhatsky@wunu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/000-0001-8735-866X>

Власне парадигма здатна навіть ізолювати спільноту від соціально важливих проблем, які не можна звести до форми завдання/головоломки, оскільки вони не можуть формулюватися з використанням концептуального та методологічного інструментаріїв, притаманних цій парадигмі.

Томас Кун «Структура наукових революцій», 1962

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сохацький, О. Поліпарадигмальна невизначеність міжнародних економічних відносин у системі глобальної безпеки. *Вісник економіки*. 2024. № 1. С. 198–217. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.198>

Sokhatskyi, O. (2024). Poliparadyhmalna nevyznachenist mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn u systemi hlobalnoi bezpeky [Polyparadigmatic uncertainty of international economic relations in the global security system]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 198-217. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.198>

Анотація.

Вступ. Домінантними парадигмами міжнародних економічних відносин є ринкова економіка, лібералізація світової торгівлі, глобалізація та інтеграція національних ринків до світових та їх відкритість, що мали сприяти економічному розвитку, підвищенню добробуту та стійкому миру на планеті. Однак реалії виявилися протилежними, економіка країн світу розвивається нерівномірно, розрив між

багатими та бідними країнами зростає, бідність породжує тероризм, політичні конфлікти почали вирішуватися військовим шляхом.

Мета. Мета статті – обґрунтування стану поліпарадигмальної невизначеності реалізації міжнародних економічних відносин для відновлення системи глобальної безпеки в умовах глобальної нестабільності, а також необхідності нового прочитання відомих теорій та їх доповнення альтернативними ідеями.

Методи. Відповідно до окресленої мети у статті використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема історичний метод для аналізу стану глобальної безпеки за період з 1946 р. до 2023 р. через призму виникнення парадигм міжнародних економічних відносин. У процесі дослідження використано методологічний підхід Томаса Куна щодо наукових парадигм, послідовності створення нових знань (від періоду початкової допарадигмальності, коли єдиноприйнятого зразка для дослідження наукових проблем не було, до створення домінуючих парадигм, у межах яких у конкретних часових рамках проводяться основні наукові розвідки).

Результати. Виокремлено шість періодів зародження, формування та зміни парадигм міжнародних економічних відносин у системі глобальної безпеки від періоду початкової допарадигмальності до сучасного стану поліпарадигмальної невизначеності.

Перспективи подальших досліджень. Складність піднятих проблем вимагає подальших досліджень впливу альтернативних парадигм міжнародних економічних відносин на систему глобальної безпеки, зокрема емпіричної перевірки наслідків їх використання. Дискусії можуть відбуватися щодо можливого нового прочитання відомих домінуючих доктрин або їх синтезу з альтернативними доктринами.

Ключові слова: домінуюча парадигма, альтернативна парадигма, міжнародні економічні відносини, глобальна безпека, міжнародні конфлікти, глобалізація, інтеграція, бідність, нерівномірний розвиток.

Формули: 0, **рис.:** 0, **табл.:** 1, **бібл.:** 32.

Oleksandr SOKHATSKYI,

PhD (Economics), doctoral student,

Department of International Economic Relations,

West Ukrainian National University,

11 Lvivska str., Ternopil, 46009, Ukraine,

e-mail: o.sokhatsky@wunu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/000-0001-8735-866X>

POLYPARADIGMAL UNCERTAINTY OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS IN THE GLOBAL

The paradigm itself can even isolate the community from socially important problems that cannot be reduced to the form of a task/puzzle, since they cannot be formulated using the conceptual and methodological tools

inherent in this paradigm.

Thomas Kuhn, The Structure of Scientific Revolutions, 1962

Abstract.

Introduction. *The dominant paradigms of international economic relations remain the market economy, the liberalization of world trade, globalization and the integration of national markets into world markets and their openness, which were supposed to contribute to economic development, increased well-being and sustainable peace on the planet. However, the realities turned out to be the opposite, the economies of the countries of the world are developing unevenly, the gap between rich and poor countries is growing, poverty gives rise to terrorism, and political conflicts began to be resolved by military means.*

Goal. *The purpose of the article is to justify the state of polyparadigmatic uncertainty in the implementation of international economic relations for the restoration of the global security system in the conditions of global instability, as well as the need for a new reading of known theories and their addition with alternative ideas.*

Methods. *In accordance with the outlined goal, the article uses general scientific methods of research, in particular, the historical method for analyzing the state of global security for the period from 1946 to 2023 through the prism of the emergence of paradigms of international economic relations. In the process of research, the methodological approach of Thomas Kuhn regarding scientific paradigms, the sequence of creation of new knowledge, starting from the period of initial pre-paradigmality, when there was no single accepted model for the study of scientific problems, to the creation of dominant paradigms, within which the main scientific explorations are carried out in specific time frames, was used.*

Results. *Six periods of emergence, formation and paradigm changes of international economic relations in the system of global security are distinguished, from the period of initial pre-paradigmality to the current state of polyparadigmatic uncertainty.*

Prospects. *The complexity of the problems raised requires further research into the impact of alternative international economic paradigms on the global security system. In particular, empirical verification of the consequences of their use. Discussions may take place regarding possible new readings of known dominant doctrines or syntheses of them with alternative doctrines.*

Keywords: *dominant paradigm, alternative paradigm, international economic relations, global security, international conflicts, globalization, integration, poverty, uneven development.*

Formulas: 0, fig.: 0, table. 1, bibl.: 32.

JEL classification: B21, B22, E20, F02, F29.

Вступ. Постановка проблеми. Війни росії проти України (2022–2023) та ХАМАСу проти Ізраїлю (після 7.10.2023) показали, що домінантні з другої половини ХХ ст. до сьогодні парадигми реалізації міжнародних економічних відносин виявилися нездатними відповісти на реальні геополітичні виклики, оскільки не змогли гарантувати глобальну безпеку.

Зокрема, парадигма глобалізації, яка передбачала, що економічні зв'язки між країнами будуть настільки тісними, що це дасть змогу подолати соціальні та геополітичні розбіжності, не підтвердилось. Це призвело до того, що у світовій економічній політиці почали домінували ідеї вільного ринку, інтернаціоналізації та глобалізації. Такі ідеї привели до значного зростання економічної інтеграції та взаємозалежності країн. Однак вони призвели до зростання нерівномірності економічного розвитку країн світу, соціальної несправедливості та бідності. Багатий Захід ще більше випередив бідний Південь, залишивши країни останнього наодинці з цими проблемами, що призвело до зростання радикалізації політик, виникнення тероризму і загалом до «крихкості» світового порядку.

Парадигма лібералізації торгівлі, яка передбачала, що зниження торговельних бар'єрів сприятиме економічному розвитку та миру, розвинутими країнами не завжди дотримувалася не тільки щодо країн, що розвиваються, а й не змогла запобігти торговельній війні між США та Китаєм.

Парадигма економічної співпраці, згідно з якою країни мають співпрацювати в економічній сфері, щоб досягти спільного блага, також не виправдала сподівань, оскільки надання нових технологій через інвестування у країни з авторитарними режимами стало суттєвим викликом глобальній безпеці.

Ці парадигми становлять основу Вашингтонського та Поствашигтонського консенсусів, вони реалізувалися за допомогою основних інституцій Світового банку та МВФ. Вказані парадигми сьогодні домінують, загальноприйняті у світовому науковому співтоваристві. Вони визначали рамки для наукового дослідження і давали науковцям орієнтири для їхньої роботи. Ці парадигми стали менш актуальними з середини ХХ ст., їхні автори отримали численні Нобелівські премії.

Однак протягом останніх років критика ідей нобеліантів все більш помітна. Багато науковців та політиків вважають, що ці ідеї неефективні і навіть шкідливі. Вони пропонують альтернативні підходи до глобальної економічної політики, що враховують соціальну справедливість та права людини.

Вони справедливо зазначають, що міжнародні економічні відносини колишніх метрополій з постколоніальними країнами призвели до нерівномірності економічного зростання та бідності як більшості країн Азії, Африки, Південної Америки, так і в найбільш розвинутих країнах, де простежується зниження доходів працівників, поглиблюється нерівність, зросли ціни, соціальна напруга серед мігрантів, агресія, антисемітські настрої, особливо після палестино-ізраїльської війни.

Великим геополітичним програвшим США та інших провідних країн Заходу вважають економічну співпрацю з Китаєм. Сьогоднішнє економічне і геополітичне піднесення Китаю настільки очевидне, що в працях багатьох дослідників та експертів уже чітко фіксується період зміни гегемона на світовій арені [1; 2].

Країни Глобального Півдня, насамперед Іран, що фінансує терористичні організації ХАМАС та Хебулла гуситів у Ємені, КНДР, росія створюють так звану «вільну зону», ставлячи за мету знищення Західної цивілізації, перш за все Ізраїлю та США, через незгоду з їхнім економічним та технологічним домінуванням у світі.

У 2023 р., крім повномасштабних воєн на території України та Секторі ГАЗА, за даними Міжнародного інституту стратегічних досліджень у Лондоні (IISS) зафіксовано

рекордну кількість (183) військових конфліктів з часу закінчення Другої світової війни. Більшість експертів науковців та політиків фіксують суттєвий підрив глобальної безпеки та балансування світу на грані глобального військового протистояння [3].

Отже, відомі парадигми реалізації міжнародних економічних відносин виявилися не здатними зберегти мир. Сорокарічний санкційний режим проти Ірану не завадив йому випустити високотехнологічну зброю та збагачувати уран. Що із цим робити? Як далі Заходу торгувати з Росією, Китаєм? [4]. Ці питання уже звучать у науковому та медійному просторі.

Зазначене вище привело до зростання популярності альтернативних парадигм міжнародних економічних відносин, таких як парадигма справедливого глобалізму, парадигма постглобалізації та парадигма деглобалізації.

Альтернативні парадигми пропонують різні підходи до реалізації міжнародних економічних відносин. Парадигма справедливого глобалізму пропонує реформу глобальних економічних інститутів, щоб забезпечити більш справедливий розподіл благ від глобалізації. Парадигма постглобалізації пропонує знизити масштаби глобалізації та зосередитися на розвитку національних економік. Парадигма деглобалізації пропонує повністю відмовитися від глобалізації.

Під час панельних дискусій у Давосі (2024 р) колишня очільниця МВФ К. Лагард підтвердила, що завдяки доктринам глобалізації та вільних ринків (1980–1990 рр.) МВФ та СБ перерозподіляли ресурси з точки зору ефективності, не враховуючи питання безпеки. Професор Гарвардського університету М. Сендел (2024) звернув увагу на той факт, що «економіка глобалізації останніх сорока років проклала шлях і несе відповідальність за популістичні наративи проти еліт, нерівності і розділення суспільства, які ми спостерігаємо сьогодні»[5].

Як бачимо, домінантні парадигми уже поставлені під сумнів, але все ще використовують. Більшість країн все ще вірять, що економічні зв'язки можуть сприяти миру та стабільності, а міжнародні економічні відносини мають бути деполітизованими. Війни в Україні та Ізраїлі загострили ці питання, оскільки показали, що парадигми мають враховувати сучасні політичні та геополітичні реалії.

Однак поки що альтернативні парадигми не прийняті як домінантні для більшості науковців та політичних еліт країн світу. Все це відбувається фоні кризи глобальної безпеки загалом, що тільки підкреслює актуальність означеної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після падіння Берлінського муру США та країни колективного Заходу через МВФ, СБ, СОТ, МБРР реалізовували парадигми глобалізації, інтернаціоналізації, лібералізації торгівлі у країнах, що виникли після розпаду СРСР, а також у колишніх колоніях для подолання нерівностей економічного зростання та бідності.

Однак відомі представники цих парадигм, зокрема Д. Хелд, Е. МакГрю, Д. Голдблат, Д. Перратон (1999) [6], ще більше двадцяти років тому відзначали не тільки позитивні, а й негативні наслідки цього процесу для міжнародної безпеки.

Зокрема, В. Ча (2000) [7] звернув увагу на погіршення стану глобальної безпеки, а Е. Айдінлі Е. та Дж. Н. Розенау (2012) [8] уже зазначали необхідність заміни парадигми глобалізації з огляду на підрив безпеки національних держав та міжнародної загалом.

Натомість М. Мус (1987), який за завданням Світового банку вивчав економічні наслідки лібералізації торгівлі для різних країн і регіонів світу, у роботі «Макроекономічна політика та лібералізація торгівлі: деякі рекомендації» [9] підтверджував зростання продуктивності праці та добробуту.

Професор Принстонського університету Д. Родрік (2017) [10] у праці «Відверта розмова про торгівлю: ідеї для розумної світової економіки» стверджував, що політичні та інституційні аспекти лібералізації міжнародної торгівлі у майбутньому сприятимуть досягненню поставлених цілей економічного зростання та зменшення нерівності, однак застерігав від надмірної одержимості еліт та технократів гіперглобалізацією, що ускладнила націям досягнення законних економічних та соціальних цілей у себе вдома.

Цю ситуацію ще більш категорично оцінював лауреат Нобелівської премії 2001 р. Дж. Стігліц, який у роботі «Глобалізація і невдоволення нею» (2003) [11], стверджував, що МВФ та інші міжнародні інституції ставлять інтереси фінансової спільноти Wall Street вище інтересів бідних країн.

Крім того, значна частина науковців відверто звинувачують теорії глобалізації та лібералізації торгівлі у нерівномірному зростанні економік країн третього світу, консервації бідності, появі безпрецедентних потоків трудових мігрантів до багатих країн, виникненню терористичних угруповань, які ставлять за мету знищення західної цивілізації загалом.

Такі ідеї обстоюють члени Римського клубу Е. Райнерт «Як багаті країни стали багатими... І чому бідні країни залишаються бідними» (2019) [12], Г. Макстон, Й. Райндерс «У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату» (2017) [13], Д. Медоуз, Й. Райндерс, Д. Медоуз «Межі зростання. 30 років потому» (2018) [14], І. Шопіна, О. Олійник, В. Фінагєєва «Глобалізація і її негативний вплив на глобальну економіку» (2017) [15], Д. Асемоглу, Дж. Е. Робінсон «Чому країни занепадають: походження влади, процвітання та бідності» (2012)) [16] та інших.

Численні аномалії призвели до зростання популярності альтернативних парадигм (парадигма справедливого глобалізму, парадигма постглобалізації та парадигма деглобалізації), які пропонують різні підходи до реалізації міжнародних економічних відносин. Парадигма справедливого глобалізму передбачає реформу глобальних економічних інститутів, щоб забезпечити більш справедливий розподіл благ від глобалізації. Парадигма постглобалізації визначає зниження масштабів глобалізації та зосередження на розвитку національних економік. Парадигма деглобалізації пропонує повністю відмовитися від глобалізації.

Водночас сьогодні відомі нові дослідження на цю тему, зокрема Й. Норберг (2024) [17] все ще вважає, що глобальний вільний ринок врятує світ. Багато політиків та науковців схвально відгукуються на цю роботу.

Мета статті – обґрунтувати поліпарадигмальну невизначеність впливу міжнародних економічних відносин на процеси відновлення системи глобальної безпеки в контексті необхідності нового прочитання відомих теорій та їх доповнення альтернативними ідеями.

Для досягнення мети поліпарадигмальність розглядатиметься як система координат щодо трансформації поглядів науковців на місце та роль міжнародних економічних відносин у процесі досягнення та підтримки глобальної безпеки на планеті.

Методологія дослідження. В процесі дослідження використаємо методологічний підхід Томаса Куна, який ще у 1962 р. ввів у науковий обіг поняття парадигми, під якою розумів теорію або модель визначення проблеми, прийняті у формі зразка розв'язання дослідницьких завдань певним науковим товариством.

Науковець визначив послідовність створення нових знань (від періоду початкової допарадигмальності, коли єдиноприйнятого зразка для дослідження наукових проблем не було, до створення домінуючих парадигм, у межах яких проводилися наукові розвідки). Він також виокремив періоди розвитку науки і практики, коли з'являлися численні аномалії, які у рамках домінуючої парадигми пояснити неможливо. Саме у цей період створювалися нові знання, що перетворювалися в альтернативну парадигму, яка через наукову революцію ставала домінуючою.

Ще у 2002 р. С. Гроф (2010) [18], вивчаючи концепцію становлення наукових парадигм у праці Т. Куна (1962) «Структура наукових революцій», зазначав, що парадигми як набір переконань, цінностей і технік дослідження, які на конкретний момент часу поділяють та використовують представники наукового співтовариства, виконують як прогресивну, так і реакційну функції.

Усталена парадигма дає можливість поглиблювати знання, але не змінювати їх. Натомість настає період численних аномалій, які ця парадигма не може пояснити.

На цей факт звертають увагу Г. Сенкевич, А. Хілько, О. Аксьонов (2021) і зазначають, що «парадигмою науки називають систему її вихідних категорій, ідей, положень, допущень і принципів наукового мислення, що дозволяє давати несуперечливе пояснення досліджуваним явищам, вибудовувати теорії й методи, на основі яких реалізуються дослідження... Парадигма – це певний стереотип сприйняття й реагування на проблеми» [19].

Завдання статті – довести, що за трактуванням Т. Куна, в теоріях міжнародних економічних відносин щодо їх впливу на систему глобальної безпеки сьогодні спостерігається період поліпарадигмальної невизначеності, коли більшість наукової спільноти розуміє необхідність зміни домінуючих парадигм, однак не може відмовитися від менш стрімких теорій ринкової економіки, глобалізації, лібералізації міжнародної торгівлі, інтернаціоналізації економічних зв'язків, поглиблення інтеграції, незважаючи на появу чисельних аномалій за їх реалізації на практиці та суттєвого негативного впливу на глобальну безпеку.

Виклад основного матеріалу. За логікою західних дослідників та політиків, які використовували доктрини Вашингтонського та Пост-вашигтонського консенсусів за допомогою основних інституцій Світового банку та МВФ, поглиблена економічна інтеграція та консервація залежності бідних країн та країн з авторитарними режимами від технологій колективного Заходу, дозволяли зберегти однополярний світ з гегемонією США від глобальних суперечностей та військових конфліктів з країнами Глобального Півдня.

Однак практика реалізації міжнародних економічних відносин колишніх метрополій з постколоніальними країнами призвела до нерівномірності економічного зростання та бідності як більшості країн Азії, Африки, Південної Америки, так і в найбільш розвинених країнах, де простежується зниження доходів працівників, поглиблюється нерівність, зростають ціни, соціальна напруга серед мігрантів, агресія, антисемітські настрої, особливо після палестино-ізраїльської війни.

Проблеми сучасного стану глобальної безпеки, що характеризується «крихкістю», глобальною нестабільністю, поверненням аргументу сили під час вирішення проблем у міжнародних відносинах, зокрема економічних, коли для шантажу використовується зрив домовленостей щодо постачання енергоносіїв та інших товарів критичного імпорту, активізували наукові пошуки.

Як зазначено вище, багато зарубіжних учених-дослідників глобалізації та лібералізації світової ринкової економіки ці процеси пов'язували з глобальною безпекою [8; 9; 11].

В українському науковому дискурсі учені-економісти не завжди пов'язують проблеми безпеки з міжнародною економічною діяльністю, натомість про це пишуть представники інших галузей знань. Зокрема, юрист Г. Васильєв (2014) визначає поняття «міжнародна безпека» як систему міжнародних відносин, що ґрунтується на «додержанні усіма країнами загально визнаних принципів та норм міжнародного права, що виключає вирішення спірних питань та розбіжностей між ними за допомогою сили або погрози», підкреслюючи, що в сучасному світі на стан безпеки суттєво впливають економічні та інформаційні аспекти [20].

Політологи активно досліджують вказані процеси. Зокрема, О. Коломієць (2013, 2015) [21; 22; 23] тривалий час пов'язує проблеми міжнародної безпеки з глобальними процесами, звертаючи увагу на суперечливі підходи різних авторів до цієї проблематики. Він запропонував методичку оцінювання національної складової глобальної безпеки.

Т. Загола (2022) також підтверджує, що «внаслідок загальної, глобальної взаємозалежності світу безпеку необхідно трактувати, виходячи з глобальної, а не національної чи навіть міжнародної перспективи... а зміст та сутність безпеки мають бути розширені далеко за межі традиційного військового виміру. Глобальна безпека повинна охоплювати, у рамках своїх легітимних цілей, взаємопов'язані військові, політичні, економічні, екологічні та інші загрози життєвим інтересам планети» [24, с. 136].

Загурська-Антонюк В. Ф. (2020) розглядає міжнародну безпеку в контексті глобалізації сучасного світу і вважає, що саме «аналіз процесів міжнародного життя минулого та сучасності дає ключ до розуміння характеру, тенденцій формування світового устрою, у якому нам доведеться жити у майбутньому» [25].

Психолог С. Гроф ще у 2002 р. передбачив, що науку чекає кардинальний парадигмальний зсув, що змінить наші погляди на людську природу і перекине концептуальний міст між мудрістю древніх мислителів та сучасною наукою, східною духовністю та західним прагматизмом [18, с. 112]. Останнє видається надзвичайно важливим для реалізації міжнародних економічних відносин між Глобальним Заходом та Глобальним Півднем без шкоди для глобальної безпеки.

Незважаючи на гостроту піднятих проблем щодо поліпарадигмальної невизначеності ролі міжнародних економічних відносин у системі глобальної безпеки, що актуалізувалися під час російсько-української і палестино-ізраїльської воєн у 2022–2023 рр., ці дискусії ведуться у науковому та політичному середовищах впродовж тривалого часу.

Вище звернуто увагу на активну позицію членів Римського клубу [12; 13; 14], які тривалий час наголошують на необхідності зміни домінантної парадигми лібералізації торгівлі та ринкової економіки у міжнародних економічних відносинах з бідними країнами, зокрема колишнім колоніями.

Вони зазначають, що 75 років без війни у Європі були ілюзією глобальної безпеки, адже з 1947 р. на інших континентах відбувалися постійні збройні протистояння, що перетворювалися на військові конфлікти та війни. У цих війнах і конфліктах, що відбувалися у бідних країнах, на умовах проксі брали і беруть участь країни Заходу, реалізуючи свої економічні та політичні інтереси.

У названих регіонах з'явилися нові геополітичні гравці, зокрема країни ісламського світу, насамперед Туреччина, Іран. Останній якраз широко використовує терористичні організації, які є однією з небезпечних військових сил, що не дотримуються вимог Женевської конвенції щодо ведення війни.

Сьогодні особливої актуальності набуває пропозиція Е. С. Райтнерта (2019), щодо необхідності «вийти за межі світогляду Холодної війни й переосмислити, попередньо деактуалізовані економічні теорії», в яких основними факторами створення багатства вважалася індустріалізація та технологічний прогрес [12, с. 70].

Також важливо визначити майбутні форми міжнародних економічних відносин, зокрема міжнародної торгівлі товарами подвійного використання з державами-спонсорами тероризму, автократичними режимами, ісламськими державами тощо. Ці проблеми в рамках відомих парадигм міжнародних економічних відносин нині не мають однозначного вирішення, самі ці парадигми не можуть гарантувати збереження миру в глобальному вимірі.

Ще А. Тойнбі (1995) у своїй 12-томній праці «Дослідження історії» зазначав, що у всіх протиріччях та суперечностях у будь-якій цивілізації завжди виокремлюється система ідей, ідеалів, цінностей, норм, що утворюють духовну вісь як основу (парадигми) системи світогляду цієї цивілізації. Не заглиблюючись у теорію цивілізацій, зазначимо, що, крім цивілізацій, націлених на економічний розвиток, є цивілізації, націлені на війну [26].

Відповідно жодні, навіть взаємовигідні, міжнародні економічні відносини між різними цивілізаціями, не гарантують у майбутньому від міжцивілізаційного військового конфлікту. Економічні зв'язки можуть лише відтермінувати час такого конфлікту. Так сталося у випадку російської агресії проти України та нападу ХАМАС на Ізраїль.

Через декілька століть, що супроводжувалися війнами та короткими періодами миру, після II Світової війни, особливо падіння Берлінського муру, Європа пережила найдовший період миру майже без військових конфліктів (виняток становила війна на території колишньої Югославії у 1991–2001 рр.).

Цей період у Європі можна назвати періодом економізації міжнародних відносин, нехтуванням геополітикою під час укладання економічних контрактів. Країни Європи,

---

особливо після створення ЄС, вели активну економічну політику з орієнтацією на інтеграцію та лібералізацію міжнародної торгівлі з росією, Китаєм, мусульманськими країнами, конкуруючи із США за ці ринки.

Особливо значними були економічні відносини з росією, яка поступово ставала одним з головних експортерів енергоресурсів, зокрема газу. Це тривало до 2008 р., коли несподівано для більшості еліт та науковців, які досліджували проблеми війни та миру, росія анексувала частину Грузії. Крім занепокоєності, колективний Захід ніяк не реагував на цю агресію росії.

Така реакція Заходу призвела до того, що після 2008 р. не виконувалися усі міжнародні домовленості, ООН не виконують свої функції, МВФ та СБ пов'язують умови кредитування бідних країн з вимогою відкриття ринків, що призводить до консервації їхньої бідності, яка стає джерелом постійних конфліктів, воєн, тероризму та підриву глобальної безпеки.

Серед українських науковців-міжнародників доволі точно щодо цього висловила свою позицію Н. Резнікова (2016), зазначаючи, що дотримання економічних правил «Вашингтонського» та «Поствашингтонського» консенсусів (Світовий Банк, МВФ, СОТ тощо) з їх лібералізмом, відкритістю ринку, дерегуляцією, приватизацією, обмеженням суверенітету національних держав, мало суттєвий, переважно негативний, вплив на реалізацію міжнародних економічних відносин, поглиблюючи нерівність економічного розвитку, консервуючи бідність у країнах Периферії [27].

Тобто можна констатувати той факт, що в межах домінантної парадигми глобалізації, лібералізації торгівлі, деполітизації економічних зв'язків, економічної інтеграції економік демократичних країн з економіками авторитарних (росія, Китай, Іран тощо), які використовує колективний Захід з метою збереження глобальної безпеки, простежуються численні аномалії, що свідчать про непередбачувані цими теоріями негативні наслідки.

Інші парадигми міжнародних економічних відносин (теорії міжнародного проектного інвестування та боргової політики, науково-технічної співпраці з авторитарними режимами, зокрема у військовій сфері, теорії міграційних процесів) також зайшли у глухий кут, оскільки не дають шляхів вирішення гострих проблем, що притаманні цим сферам.

У багатьох випадках інноваційні технології допомогли авторитарним режимам отримати сучасну зброю, зокрема росії, Китаю і (що особливо небезпечно) Ірану, який більше сорока років знаходиться під західними санкціями. Сьогодні саме Іран, який оголосив мету щодо знищення Ізраїлю та США, є одним із країн-тригерів, що підриває глобальну безпеку.

Одним із перших дослідників був М. Мак Грайв (2001, 2002), який свої наукові праці назвав «Парадигма, що зникає» та «Зміна парадигми», де заявив, що парадигма, яка фактично стала основою зовнішньополітичної поведінки Заходу протягом останніх 50 років, була продуктом обставин і особистостей у період 1945–53 років, які сформували ставлення та моделі поведінки, що закріпилися під час Холодної війни. У зв'язку зі складними проблемами, з якими стикається міжнародне співтовариство у XXI ст., ця парадигма національної безпеки стає все більш нефункціональною [27; 28].

Аналогічно домінантні парадигми критикує С. Гіл (1995) [29], особливо М. Руперт (2000) [30], який стверджує про необхідність зміни ідеології глобалізації через використання конкурентних бачень нового світового порядку.

Реалізації домінантних парадигм міжнародних економічних відносин провідних країн Заходу без врахування геополітичних наслідків призвели до суттєвого підриву їхньої безпеки. Так, торгівля та інвестування в економіку росії тривали після анексії частини Грузії (2008), Криму та частини Донецької та Луганської областей України (2014). Незважаючи на збройну експансію та анексію частини території суверенних держав, ЄС поглиблював економічну співпрацю з росією, купуючи критично значні обсяги енергоносіїв, інвестуючи в різні сфери російської економіки та розміщуючи там спільні з росіянами підприємства.

Великим геополітичним програвшем США та інших провідних країн Заходу було використання окремої доктрини щодо економічної співпраці з Китаєм. Сьогоднішнє економічне, а отже, геополітичне піднесення Китаю настільки очевидне, що в працях багатьох дослідників та експертів уже чітко фіксується період зміни гегемона на світовій арені.

Країни Глобального Півдня, зокрема Іран, що фінансує терористичні організації ХАМАС та Хебулла, КНДР, росія, створюють так звану «вісь зла» з метою знищення Західної цивілізації, насамперед Ізраїлю та США, через незгоду з їхнім економічним та технологічним домінуванням у світі.

За даними Міжнародного інституту стратегічних досліджень у Лондоні (IISS) у 2023 р., крім повномасштабних воєн на території України та Сектору Гази, зафіксовано рекордну кількість (183) військових конфліктів з часу закінчення Другої світової війни. Більшість експертів науковців та політиків фіксують суттєвий підрив глобальної безпеки та балансування світу на межі глобального військового протистояння.

Сьогодні необхідно розробити нові доктрини для здійснення міжнародних економічних відносин між Глобальним Заходом та Глобальним Півднем, що можуть стати основою збереження системи глобальної безпеки. Однак здійснений вище аналіз показав, що сьогодні простежується поліпарадигмальна невизначеність під час вирішення цих проблем.

Світ знаходиться в очікуванні наукової революції в нових теоріях міжнародних економічних відносин, які принаймні не будуть призводити до поглиблення протиріч між державами багатого Заходу, що втрачає свій вплив, з країнами Глобального Півдня, які не бажають миритися з наявним світовим порядком.

Підсумовуючи, як підтвердження існування періоду поліпарадигмальної невизначеності у теоріях міжнародних економічних відносин на фоні підриву глобальної безпеки виокремимо три етапи формування домінантних та альтернативних парадигм за період з ХХ–ХХІ ст. (табл. 1).

Етапи становлення та зміни парадигм міжнародних економічних відносин у системі глобальної безпеки за період з 1946-2023 рр.

Етапи становлення міжнародних економічних відносин	Зміни парадигм міжнародних економічних відносин
Етап 1.	
<p>1946-1970 рр. Холодна війна між США та СРСР.</p> <p>Створення Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Світового банку (СБ). Велика депресія у США (1929-1933 рр.) економічна криза у Європі.</p>	<p>Період численних аномалій.</p> <p>критика існуючих та розвиток нових парадигм, зокрема перехід від кейнсіанства до лібералізму.</p>
Етап 2.	
<p>1970-2008 рр. Мир у Європі.</p> <p>Падіння Берлінського муру. Мир у Європі. Створення 15 держав на території СРСР. Різке зростання протиріч та військових конфліктів у Азії, Африці. Міграційна криза. Війни гібридні та проксі. Тероризм. Аль-Каїда проти США (2001 р.). Війна Ірану з Іраком (1980-1988 рр.). Анексія Грузії РФ (2008). Зростання кількості військових конфліктів за ресурси. Створення ПВК.</p>	<p>Ліберальна революція, монетаризм - домінантні парадигми.</p> <p>Теорії глобалізації, інтернаціоналізації та економічної співпраці як шлях подолання геополітичних ризиків та збереження глобальної безпеки. Реформи дерегулювання 1970-1980 рр. Активізація торгівлі та інтернаціоналізація економічних зв'язків ЄС та США з Китаєм, Росією. Економічна криза в росії у 1998 р. Фінансова криза у США та Європі (2007-2008 рр.).</p>
Етап 3	
<p>2008-2023 рр. Ситуація глобальної невизнаності у безпековій сфері.</p> <p>Війна росії проти України (2014 р.). Анексія Криму та окремих районів Донецької та Луганської обл. 24.02.2022 р. повномасштабна війна росії з метою знищення державності України. 07.10.2023 р. – безпрецедентний напад ХАМАСу на Ізраїль. Створення «вісі» – Іран – Росія – КНДР, мета якої – знищення Ізраїлю та США. «Крихіть» світового порядку. Країни глобального Півдня не сприймають чинний світовий порядок. Фактор ісламу.</p>	<p>Поліпарадигмальна невизначеність реалізації міжнародних економічних відносин.</p> <p>Велика кількість аномалій, що не підтверджують домінантні парадигми глобалізації, інтернаціоналізації та вільної торгівлі Поява альтернативних теорій антиглобалізму, постглобалізму, деглобалізму, незалежності, неопротекціонізму національного егоїзму, однак домінантними вони не стали.</p>

Джерело: розроблено автором з використання методологічного підходу розвитку наукових парадигм Т. Куна [29].

I етап (1946–1970 рр.) У безпековій сфері вперше в Європі встановлюється тривалий мир, чітко окреслюється протистояння колективного Заходу на чолі з США проти СРСР, яке отримало назву Холодної війни. Холодна війна провокує гонитву озброєнь, зокрема ядерних. Європа активно відбудовується. Активно працюють ООН,

МВФ, СБ, МБРР. В обох ворогуючих сторін зростають військові витрати. Створюються військові блоки НАТО (1949) та Варшавський договір (1955).

На інших континентах відбуваються військові конфлікти, зокрема від часу свого створення держава Ізраїль знаходиться у стані війни. У науковому забезпеченні процесу міжнародних економічних відносин простежується швидка зміна парадигм, що отримала назву ліберальної революції. Ідеї глобалізму, вільної торгівлі, мінімального державного втручання в економіку, преважають. Саме ці ідеї використовують у міжнародних економічних відносинах метрополій з колишніми колоніями. Фіксується нерівномірність розвитку країн багатого Заходу та бідного Півдня.

II етап (1970–2008 рр.). На цьому етапі у безпековому секторі відбуваються знакові події. Країни Європи створюють Європейський Союз, колективний Захід виграв Холодну війну. Падає Берлінський мур, СРСР розпадається на п'ятнадцять республік. Країни Східної Європи виходять з Варшавського договору, більшість з них вступає до НАТО. Натомість на інших континентах у колишніх колоніях час від часу відбувається збройне протистояння, більше восьми років тривала Ірано-Іракська війна, іноді активізуються військові дії в Ізраїлі.

Нерівність економічного розвитку країн світу досягає загрозливих масштабів. Бідність призводить до втрати урядами деяких держав монополії на застосування сили, у науці цей феномен назвуть Failed State – держава, що не забезпечує елементарні потреби захисту населення. Зброю отримують недержавні військові угруповання, які захоплюють окремі регіони або цілі держави Азії та Африки. Активізується релігійний вплив, зокрема крайніх течій ісламу на ці організації, насамперед Алькаїди, яка оголосила джихад США. Знищення терористами веж-близнюків Всесвітнього торговельного центру суттєво вплинуло на стан глобальної безпеки. З тих пір боротьба з терористичними організаціями триває без особливого успіху з боку Заходу. На фоні вказаних подій Захід не надав значення активній участі росії у цих процесах, натомість активно інтегруючи її економіку у світові ринки. Особливо країни ЄС, які потрапили у повну залежність від російських енергоносіїв. Завершується етап війною росії проти Грузії, внаслідок чого анексовано частину її територій.

На цьому етапі в міжнародних економічних відносинах залишаються глобалізація, інтернаціоналізація, лібералізація міжнародної торгівлі. Одночасно фіксуються численні аномалії, що не підтверджують досягнення цілей домінуючих парадигм. З'являються альтернативні теорії, що включають необхідність справедливого урахування інтересів бідних країн, зокрема теорії справедливої глобалізації (альтерглобалізації), постглобалізації з акцентом на розвитку національних економік (неопротекціонізм, національний егоїзм), деглобалізм як повний відхід від глобалізації.

III етап (2008–2023 рр.) характеризується глобальною нестабільністю, повним руйнуванням світопорядку. Міжнародні інституції, зокрема ООН, не виконують своїх функцій, їх реформування не відбувається через протидію авторитарних держав, насамперед росії, що розв'язала широкомасштабну війну в Україні (24 лютого 2022 р.), заперечуючи саме існування її державності. Такі держави, як Іран, КНДР, росія, відрито декларують своїми геополітичними цілями знищення Західного світу, зокрема США. Війна ХАМАС проти Ізраїлю лише загострила непрості проблеми реалізації міжнародних економічних відносин у цих умовах.

На цьому фоні в науці простежується період поліпарадигмальної невизначеності, коли немає теоретичної бази для подальшого здійснення міжнародних економічних відносин просто. Використання домінуючих доктрин у багатьох випадках призвело до трагічних наслідків. Умиротворення країн з авторитарними режимами, справжніх держав-агресорів через поглиблення з ними економічної інтеграції, передавання інноваційних технологій, дали змогу Китаю конкурувати з ослабленими США за геополітичне лідерство, а росії – отримувати кошти не лише для війни проти України, а й у брати участь у військових конфліктах більшості «гарячих» точок планети, погрожуючи західній цивілізації загалом.

Відтак, зазначимо, що міжнародні економічні відносини зосереджуються на розумінні теорій, рамок та/або підходів до аналізу зовнішньої політики в контексті глобалізації, а також розвитку міжнародних політичних, економічних систем і систем безпеки з геополітичними акторами та проблемами управління та дотримання усталеного світового порядку. Тобто в подальших наукових розвідках потрібен міждисциплінарний підхід.

Дискусійні аспекти. Складність піднятих проблем вимагає подальших досліджень впливу альтернативних парадигм міжнародних економічних на систему глобальної безпеки, зокрема емпіричної перевірки наслідків їхнього використання. Дискусії можуть відбуватися щодо можливого нового прочитання відомих домінуючих доктрин або синтезу їхнього з альтернативними доктринами.

Без сумніву, нерідко потрібно ґрунтовно вивчати економічне, політичне, соціальне та екологічне середовище країн, що планують реалізовувати міжнародні економічні відносини, щоб не зашкодити національній безпеці та не погіршити стан глобальної безпеки, експортуючи зброю, нові технології агресорам тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на вищевказане можна констатувати, що парадигми реалізації міжнародних економічних відносин, які домінують з другої половини ХХ ст. до сьогодення, виявилися нездатними відповісти на реальні геополітичні виклики, оскільки не змогли гарантувати глобальну безпеку.

Запропонований у статті методологічний підхід щодо поєднання ретроспективного аналізу становлення теорій міжнародних економічних відносин та наслідків їх використання державами світу для глобальної безпеки за період з 1946–2023 рр., одночасно з використанням наукової періодизації появи нових знань Т.Куна, дав змогу визначити сучасний стан у теорії міжнародних відносин у системі глобальної безпеки як поліпарадигмальну невизначеність.

Подальші наукові розвідки будуть проводитися щодо емпіричної перевірки висунутих у статті припущень через оцінювання впливу усіх форм міжнародних економічних відносин на систему глобальної безпеки та вироблення нових підходів їх здійснення Україною з державами-партнерами, а також з агресором та авторитарними і терористичними режимами.

Література.

1. Mendes, V. (2018). Is it the end of North-American hegemony? A structuralize perspective on Arrighi's systemic cycles of accumulation and the theory of

- hegemonic stability. *Revista de Economia Política*. Issue 3, Vol. 38. P. 434–449. URL: <https://doi.org/10.1590/0101-35172018-2799>
2. Balogun, A. D., Moyosore, M. O., Ahmad, A. A., & Ishaq, A. W. A. (2020). Can China Rise to the Position of the most World Powerful Nation? Challenges and Prospects. *International Journal of Academic Research in Public Policy and Governance*. 2020, 7 (1), 50–78. URL: https://www.researchgate.net/publication/342629094_Can_China_Rise_to_the_Position_of_the_most_World_Powerful_Nation_Challenges_and_Prospects
  3. Тиравський В. (2023). В світі зафіксували рекордну кількість військових конфліктів за останні тридцять років. URL: <https://foreignukraines.com/2023/12/21/the-world-recorded-a-record-number-of-military-conflicts-over-the-past-30-years/>
  4. Слотер, Енн-Марі (2023) Складне завдання. Як будувати відносини з росією та Китаєм далі ? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/chomu-rosiya-pochala-viynu-shcho-chekaye-na-zahid-i-moskvu-kitay-ostanni-novini-50258192.html>
  5. Глінка В. «10 років на завершення війни в Україні». На четвертий день ВЕФ світові лідери говорили про майбутнє України та РФ, конфлікт в Ізраїлі, загрози ШІ та економіку майбутнього. Щоденник Давосу від Forbes. URL: <https://forbes.ua/svit/vsesvitniy-ekonomichniy-forum-u-davosi-den-chetvertiy-18012024-18612>
  6. Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. and Perraton, J. (1999). Globalization. *Global Governance*, 5, no. 4 (1999), 483–96. URL: <http://www.jstor.org/stable/27800244>.
  7. Cha, Victor D. Globalization and the Study of International Security. *Journal of Peace Research* 37, No. 3 (2000), 391–403. URL: <http://www.jstor.org/stable/425352>.
  8. Aydinli, E., & Rosenau, J. N. (Eds.). (2012). *Globalization, security, and the nation state: paradigms in transition*. State University of New York Press. 290 pages.
  9. Mussa, M. (1987). Macroeconomic Policy and Trade Liberalization: Some Guidelines. *The World Bank Research Observer*, 2(1), 61–77. URL: <http://www.jstor.org/stable/3986574>
  10. Rodrik, D. (2017). *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy*. Princeton University Press. 336 p.
  11. Stiglitz, Joseph. (2003). *Globalization and Its Discontents*. WW Norton & Company. 304 p.
  12. Райнерт, Е. С. Як багаті країни стали багатими... І чому бідні країни залишаються бідними / переклад з англ. Яніса Сінайко ; за наук. ред. Віктора Галасюка. Київ : Саміт-Книга. 2019. 416 с.
  13. Макстон Г., Рандерс Й. (2017). У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату. Київ : Пабулум. 2017. 320 с.
  14. Медоуз Д., Рандерс Й., Меддоус Д. (2018). *Межі зростання. 30 років потому*. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.
  15. Shopina, I., Oliinyk, O., Finaheiev V. Globalization and its Negative Impact on the Global Economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 3. No. 5. 2017. P. 457–461. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/318/pdf>
  16. Acemoglu, Daron, Robinson, James E. (2012) *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Hardcover – Deckle Edge, March 20, 2012. 544 p.
-

-
17. Norberg, Johan. *The Capitalist Manifesto. Why the Global Free Market Will Save the World*. Published by Atlantic Books. 2024. URL: <https://atlantic-books.co.uk/book/the-capitalist-manifesto/>
  18. Гроф Станіслав. (2010) Структура наукових революцій. Психологія і суспільство. 2010. № 2. С.105–112. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23341/1/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%84%20%D0%A1..pdf>
  19. Сенкевич Г.А, Хілько А.С, Аксьонов О.І.(2021) Теорія наукових парадигм як модель і методологія наукового знання. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32(71). № 1. Ч. 3. С.168–174. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_3/31.pdf
  20. Васильєв Г. Ю. Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. № 2 (21). 2014. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8356/1/Vasiliev_155.pdf
  21. Коломієць О. Порівняльний аналіз сучасних моделей міжнародної безпеки. Дослідження світової політики: зб. наук, праць ICEMB. Київ : ICEMB НАНУ, 2013. Вип. 3 (64). С. 80–90.
  22. Коломієць О. В. Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації : моногр. Київ : Вид-во КИМУ, 2013. 426 с.
  23. Коломієць О. В. Особливості системи міжнародної безпеки в умовах глобалізації. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Одеса. 2015. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50595074.pdf>
  24. Загола Т. М. Теоретичні підходи до дослідження співвідношення понять «міжнародна безпека», «колективна безпека» та «глобальна безпека» Вісник Херсонського національного університету. 2022. № 4 (83). URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/19
  25. Загурська-Антонюк В. Ф. Міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2020/18.pdf
  26. Тойнбі Дж. Дослідження історії. Т. 1. Київ : Основи, 1995. С. 253.
  27. Щербак В. О. Вестфальський мир 1648 р. Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2003. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Vestfalskyj_myr_1648
  28. Резнікова Н. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації. Міжнародна економічна політика. 2016. № 1 (24). С. 52–73. URL: http://iejournal.com/journals/24/2016_3_Reznikova.pdf
  29. MccGwire, M. (2001). The paradigm that lost its way. *International Affairs*, 77 (4), 777–803.
  30. MccGwire, M. (2002). Shifting the Paradigm. *International Affairs*, 78 (1), 1–28. URL: <https://www.jstor.org/stable/3095972>

31. Gill, S. (1995). Globalization, Market Civilization, and Disciplinary Neoliberalism. *In Millenium*, 24, 3, 399–423.
32. Rupert, M. (2000). *Ideologies of Globalization: Contending Visions of a New World Order*. London: Routledge, 2000. 204 p.

References.

1. Mendes, V. (2018). Is it the end of North-American hegemony? A structuralize perspective on Arrighi's systemic cycles of accumulation and the theory of hegemonic stability. *Revista de Economia Política*. Issue 3, Vol. 38. P. 434-449. Retrieved from <https://doi.org/10.1590/0101-35172018-2799> [In English].
2. Balogun, A. D., Moyosore, M. O., Ahmad, A. A., & Ishaq, A. W. A. (2020). Can China Rise to the Position of the most World Powerful Nation? Challenges and Prospects. *International Journal of Academic Research in Public Policy and Governance*, 7 (1), 50–78. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/342629094_Can_China_Rise_to_the_Position_of_the_most_World_Powerful_Nation_Challenges_and_Prospects [In English].
3. Tyrvaskyy, V. (2023). V sviti zaŋkisuvaly rekordnu killist' viys'kovykh konfliktiv za ostanni tridtsyat' roki [The world recorded a record number of military conflicts over the past three years]. Retrieved from <https://foreignukraines.com/2023/12/21/the-world-recorded-a-record-number-of-military-conflicts-over-the-past-30-years> [in Ukrainian].
4. Slotter, A.-M. (2023). Skladne zadannya. Yak buduvaty vidnosyny z Rosiyeyu ta Kytayem dali? [Difficult task. How to further build relations with Russia and China?]. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/chomu-rosiya-pochala-viynu-shchochekaye-na-zahid-i-moskvu-kitay-ostanni-novini-50258192.html> [in Ukrainian].
5. Hlinka, V. (2024). "10 rokiv na zavershennya viyny v Ukrayini". Na chetvertiy den' VEF svitovi lideri hovorili pro maybutnye Ukrayiny ta RF, konflikt v Izrayili, zahrozy SHI ta ekonomiku maybutn'ogo. Shchodennyk Davosu vid Forbes ["10 years since the end of the war in Ukraine". On the fourth day of the WEF, world leaders talked about the future of Ukraine and the Russian Federation, the conflict in Israel, threats of the DMS and the future of the economy. Davos Diary by Forbes]. Retrieved from <https://forbes.ua/svit/vsesvitniy-ekonomichniy-forum-u-davosi-den-chetvertiy-18012024-18612> [in Ukrainian].
6. Held, David, McGrew, Anthony, Goldblatt, David and Perraton, Jonathan. (1999) Globalization. *Global Governance* 5, no. 4 (1999): 483–96. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/27800244> [In English].
7. Cha, V. D. (2000). Globalization and the Study of International Security. *Journal of Peace Research* -, 37, No. 3 (2000): 391–403. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/425352> [In English].
8. Aydinli, E., & Rosenau, J. N. (Eds.). (2012). *Globalization, security, and the nation state: paradigms in transition*. State University of New York Press. 290 p. [In English].

-
9. Mussa, M. (1987). Macroeconomic Policy and Trade Liberalization: Some Guidelines. *The World Bank Research Observer*, 2 (1), 61–77. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3986574> [In English].
  10. Rodrik, D. (2017). Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy. Princeton University Press. 336 p. [In English].
  11. Stiglitz, Joseph. (2003) Globalization and Its Discontents. WW Norton & Company. 304 p. [In English].
  12. Raynert, E. S. (2019). Yak bahati krayiny staly bahatymy... I chomu bidni krayiny zalyshayutsya bidnymi. Raytner, pereklad z anhl. Yanisa Sinayko za nauk. red. Viktora Halasyuka [How rich countries became rich... And why poor countries remain poor. Ratner, translated from English. Yanisa Sinaiko for the science. ed. Viktor Halasiuk]. Kyiv: Samit-Knyha – Summit-Book. 416 p. [in Ukrainian].
  13. Makston, H., Randers, Y. (2017). U poshukakh dobrobutu. Keruvannya ekonomichnym rozvytkom dlya zmenshennya bezrobittya, nerivnosti ta zmin klimatu [In search of well-being. Managing economic development to reduce unemployment, inequality and climate change]. Kyiv: Pabulum. 320 p. [in Ukrainian].
  14. Medouz, D., Randers, Y., Meddous, D. (2018). Mezhi zrostannya. 30 rokiv potomu [Growth limits. 30 years later]. Kyiv: Pabulum. 464 p. [in Ukrainian].
  15. Shopina, I., Oliinyk, O., Finaheiev, V. (2017). Globalization and its Negative Impact on the Global Economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 3. No. 5. P. 457-461. Retrieved from <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/318/pdf> [in English].
  16. Acemoglu, D., Robinson, J. E. (2012). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. Hardcover – Deckle Edge, March 20, 2012. 544 p. [In English].
  17. Norberg, J. (2024). The Capitalist Manifesto. Why the Global Free Market Wille Save the World. Published by Atlantic Books. 2024. Retrieved from <https://atlantic-books.co.uk/book/the-capitalist-manifesto/> [in English].
  18. Hrof, S. (2010). Struktura naukovykh revolyutsiy [The structure of scientific revolutions]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 105-112. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23341/1/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%84%20%D0%A1..pdf> [in Ukrainian].
  19. Senkevych, H. A., Khilko, A. S., Aksonov, O. I. (2021). Teoriya naukovykh paradihm yak model i metodolohiya naukovoho znannya [The theory of scientific paradigms as a model and methodology of scientific knowledge]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiya. Zhurnalistyka – Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Journalism*. Tom 32 (71). No. 1. Ch. 3. P. 168-174. Retrieved from https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_3/31.pdf [in Ukrainian].
  20. Vasyliiev, H. Yu. (2014). Pidtrymka mizhnarodnoyi bezpeky – hlobalna problema liudstva [Maintaining international security is a global problem of humanity]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho” – Bulletin of the National University “Law Academy of Ukraine named*

- after Yaroslav the Wise”, 2 (21). Retrieved from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8356/1/Vasiliev_155.pdf [in Ukrainian].
21. Kolomiets, O. (2013). Porivnyalnyy analiz suchasnykh modeley mizhnarodnoyi bezpeky [Comparative analysis of modern models of international security]. Doslidzhennya svitovoyi polityky – Study of world politics. Kyiv: ISEMV NANU. Vol. 3 (64). P. 80-90 [in Ukrainian].
  22. Kolomiets, O. V. (2013). Kontsept mizhnarodnoyi bezpeky v konteksti hlobalizatsiyi [The concept of international security in the context of globalization]: monohr. Kyiv: Vyd-vo KyMU – Publishing house KyMU. 2013. 426 p. [in Ukrainian].
  23. Kolomiets, O. V. (2015). Osoblyvosti systemy mizhnarodnoyi bezpeky v umovakh hlobalizatsiyi. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya doktora politychnykh nauk. 23.00.04 – politychni problemy mizhnarodnykh system ta hlobalnoho rozvytku [Peculiarities of the international security system in the conditions of globalization. Dissertation abstract for the Doctor of Political Science degree. 23.00.04 – political problems of the international system and development]. Odesa. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/50595074.pdf> [in Ukrainian].
  24. Zahola, T. M. (2022). Teoretychni pidkhody do doslidzhennya spivvidnoshennya pon'yat' "mizhnarodna bezpeka", "kolektyvna bezpeka" ta "hlobalna bezpeka" [Theoretical approaches to the study of the relationship between the concepts of "international security", "collective security" and "global security"]. *Visnyk Khersons'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of the Kherson National University*, 4 (83). Retrieved from https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/19 [in Ukrainian].
  25. Zahurska-Antoniuk, V. F. (2020). Mizhnarodna bezpeka u konteksti hlobalizatsiyi suchasnoho svitu [International security in the context of globalization of the modern world]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investment: practice and experience*, 13-14. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2020/18.pdf [in Ukrainian].
  26. Toynbi, Dzh. (1995). Doslidzhennya istoriyi [Study of history]. T. 1. Kyiv: Osnovy – Foundations, 1995. P. 253 [in Ukrainian].
  27. Shcherbak, V. O. (2003). Vestfal'sky myr 1648 r. Entsiklopediya istoriyi Ukrayiny: T. 1: A-V. Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny [Peace of Westphalia in 1648. Encyclopedia of the history of Ukraine: Volume 1: A-B. Editorial staff: V. A. Smoli (head) and others. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine]. Kyiv: Vyd-vo «Naukova dumka» – Publishing house “Scientific thought”, 2003. 688 p. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Vestfalskyj_my_1648 [in Ukrainian].
  28. Reznikova, N. (2016). Fenomenolohiya nezalezhnosti v umovakh ekonomichnoyi hlobalizatsiyi [Phenomenology of independence in the conditions of economic globalization]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International economic policy*, 1 (24), 52-73. Retrieved from http://iejjournal.com/journals/24/2016_3_Reznikova.pdf [in Ukrainian].
  29. MccGwire, M. (2001). The paradigm that lost its way. *International Affairs*, 77 (4), 777-803 [In English].
-

-
30. MccGwire, M. (2002). Shifting the Paradigm. *International Affairs*, 78 (1), 1–28. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3095972> [In English].
  31. Gill, S. (1995). Globalization, Market Civilization, and Disciplinary Neoliberalism. *In Millenium*, 24, 3, 399–423. [In English].
  32. Rupert, M. (2000). *Ideologies of Globalization: Contending Visions of a New World Order*. London: Routledge. 2000. 204 p. [In English].

Статтю отримано 11 лютого 2024 р.

Article received February 11, 2024, 2023.